

Лекція

**Соціально – політичні
небезпеки, їхні види
та особливості.**

Вступ. Право на охорону праці в Україні охороняється Законом, а отже має бути регламентованим відповідними документами. У Законі України “Про охорону праці” в розділі V дається перелік таких документів.

Цей розділ так і називається:
“Державні міжгалузеві та галузеві нормативні акти про охорону праці”.

Засвоєння основних принципів
нормування охорони праці є
актуальним для кожного
працюючого громадянина
України, оскільки тільки через
знання своїх прав та обов'язків
кожний з нас зуміє
зорієнтуватися у правовому полі
молодої держави.

Отже, мета лекції:
ознайомитися з
основними принципами
нормативного
забезпечення системи
охорони праці в Україні.

Охорона праці — це наукова дисципліна, яка вивчає теоретичні і практичні основи створення на виробництві будь-якої форми власності здорових і безпечних умов праці при максимальній її продуктивності. До того ж, ця сфера діяльності повинна бути вирішена в єдиному контексті із заходами безпечної життєдіяльності населення, що проживає на підвідомчій місцевим Радам території.

Система управління охороною праці — це регламентована нормативними і організаційно-методичними документами діяльність по здійсненню організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних, лікувально-профілактичних і санітарно-побутових заходів, спрямованих на гарантування безпеки збереження здоров'я і високої працездатності людини у виробничому процесі.

- **Нормативно-правовий акт** — це офіційний документ компетентного органу державної влади, яким встановлюються загальнообов'язкові правила (норми). Законом України «Про охорону праці» визначено, що нормативно-правові акти з охорони праці — це правила, норми, регламенти, положення, стандарти, інструкції та інші документи, обов'язкові для виконання.

- Державний нагляд за дотриманням законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці відповідно до Закону «Про охорону праці» здійснюють:
- - спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці;
- - спеціально уповноважений державний орган з питань радіаційної безпеки;
- - спеціально уповноважений державний орган з питань пожежної безпеки;
- - спеціально уповноважений державний орган з питань гігієни праці.

- За характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці поділяються на вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий.

Вступний.

- - З усіма щойно прийнятими працівниками на постійну або тимчасову роботу, незалежно від їх освіти, стажу роботи або посади;
- - працівниками, які знаходяться у відрядженні на підприємстві і беруть безпосередню участь у виробничому процесі, з водіями транспортних засобів, які вперше в'їжджають на територію підприємства;
- - студентами й учнями при проходженні виробничої практики;
- - учнями, вихованцями й студентами перед початком трудового й професійного навчання в лабораторіях, майстернях, полігонах тощо.

Первинний:

- працівником, новоприйнятим на підприємство (постійно чи тимчасово);
- працівником, який переводиться з одного цеху виробництва до іншого;
- працівником, який буде виконувати нову для нього роботу;
- відрядженим працівником, який бере безпосередню участь у виробничому процесі на підприємстві;
- студентом, учнем та вихованцем, який прибув на виробничу практику, перед виконанням нових видів робіт, під час проведення позашкільного навчання в гуртках, секціях, тощо.

Повторний:

з усіма працівниками:

- на роботах з підвищеною небезпекою - 1 раз у квартал,
- на інших роботах - 1 раз у півріччя.

Позаплановий:

- При введенні в дію нових або переглянутих нормативних актів про ОП,
- при зміні технологічного процесу, модернізації устаткування, приладів, вихідної сировини та ін. факторів, що впливають на ОП,
- при порушенні працівником (студентом, учнем) нормативних актів про ОП, аварії чи отруєнні;
- на вимогу працівників органу держнагляду за ОП, вищестоящої господарської організації або державної виконавчої влади, у випадку, якщо виявлено незнання безпечних методів праці чи нормативних актів про ОП;
- при перерві в роботі виконавця більше ніж на календарних 30 днів - для робіт з підвищеною небезпекою, а для решти робіт - більше 60 днів

Цільовий:

з працівниками при:

- виконанні разових робіт , що не пов'язані з обов'язками за фахом (навантаження, розвантажування, за межами підприємства, тощо);
- ліквідації аварії, стихійного лиха;
- проведенні робіт, на які оформлюється наряд-допуск, дозвіл та ін. документи;
- екскурсіях на підприємства;
- організації масових заходів з учнями та вихованцями (екскурсії, походи, спортивні заходи, тощо).

- Закон України «Про охорону праці» (ст. 44) передбачає, що за порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників профспілок, їх організацій та об'єднань винні особи притягаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної та кримінальної відповідальності.

- **Дисциплінарна відповідальність** полягає в тому, що на винного працівника накладається дисциплінарне стягнення. Ст. 147 КЗпПУ встановлює два види дисциплінарного стягнення: догана та звільнення з роботи. Законами, уставами та положеннями про дисципліну, які діють в деяких галузях (транспорт, гірничодобувна промисловість тощо), можуть бути передбачені для окремих категорій працівників інші дисциплінарні стягнення.

- **Адміністративна відповідальність** настає за будь-які посягання на загальні умови праці. Відповідно до ст. 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення, порушення вимог законів та нормативно-правових актів з охорони праці тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді накладання штрафу на працівників та, зокрема, посадових осіб підприємств, установ, організацій, а також громадян — власників підприємств чи уповноважених ними осіб.

- **Матеріальна відповідальність** робітників і службовців регламентується КЗпПУ та іншими нормативними актами, які стосуються цієї відповідальності у трудових відносинах.

Загальними підставами накладення матеріальної відповідальності на працівника є:

- - наявність прямої дійсної шкоди,
- - провина працівника (у формі наміру чи необережності),
- - протиправні дії (бездіяльність) працівника,
- - наявність причинного зв'язку між винуватими та протиправними діями (бездіяльністю) працівника та заподіяною шкодою.

- **Кримінальна відповідальність за порушення правил охорони праці передбачені ст.ст. 271 – 275 КК України, які об'єднані в розділ X «Злочини проти безпеки виробництва».**

- Кримінальна відповідальність настає не за будь-яке порушення, а за порушення вимог законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, якщо це порушення створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого чи спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.

Професійні шкідливості

- **Професійні шкідливості** – несприятливі для здоров'я фактори трудового (виробничого) процесу або незадовільні санітарно-гігієнічні умови.
- **Професійно шкідливий чинник** – виробничий фактор, дія якого в певних умовах може мати несприятливий вплив на працездатність і стан здоров'я працівника аж до виникнення професійного захворювання.

- **Професійне захворювання** – хвороба, викликана дією *специфічного* шкідливого фактора в умовах виробництва, яка підтверджена в установленому порядку.
- **Специфічний чинник виробничого середовища** – фактор виробничого середовища, який не може бути виключений з виробничого середовища без зупинки процесу виробництва.

Небезпечні та шкідливі виробничі фактори

- *Група біологічних небезпечних і шкідливих виробничих чинників включає:*
- - зоонозні бактерійні, вірусні, грибкові інфекції (сибірка, ящур, коров'ячий сказ, туляремія), інвазії, алергійні захворювання (від тваринного, рослинного пилу) та інші;
- - рослинні, тваринні отрути (напр. змієлови) та інші.

- *До фізичних шкідливостей віднесено:*
  - - рухомі машини, механізми, незахищені рухомі елементи виробничого обладнання, заготовки, матеріали, вироби, що переміщуються, інші механічні фактори;
  - - нагріваючий чи охолоджуючий мікроклімат робочої зони,
  - високі рівні інфрачервоного випромінювання (гарячі цехи металургійної промисловості, котельні та ін.),
-

- гаряча вода чи пара;
- - підвищений чи знижений барометричний тиск та його різкі зміни;
- - високі рівні шуму, вібрації, інфра- та ультрамеханічних коливань повітря чи твердих поверхонь;
- - високі рівні електромагнітних коливань радіодіапазону, електричних магнітних полів промислових частот, статичної електрики;
- - високі рівні іонізуючої радіації (рентгенівські, гама, корпускулярне випромінювання);

- - недостатне або надмірне освітлення робочих місць, низька контрастність, висока яскравість світла, його засліплююча дія, нерівномірність, пульсація світла, стробоскопічний ефект;
- - висока запиленість повітря, горючі, вибухонебезпечні гази (метан в шахтах).

- *Група хімічних небезпечних і шкідливих виробничих факторів включає:*
- - за характером дії на організм: подразнюючі, загально токсичні, сенсibiliзуючі, канцерогенні, мутагенні;
- - за шляхами проникнення в організм: через дихальні шляхи, через травну систему, через шкіру (хімічні опіки);
- - за тропністю дії: пневмотропні, нейротропні, гепатотропні, гематотропні,
- нефротропні, дермотропні, політропні;
- - за ступенем токсичності: особливо високотоксичні, високотоксичні, середньо токсичні, малотоксичні

- *Група психофізіологічних виробничих шкідливостей включає:*
- - фізичні перенавантаження: статичні; динамічні; гіподинамія, вимушене положення тіла, перенапруження окремих органів;
- - нервово-психічні перенавантаження: розумове перенапруження, перенапруження уваги, аналізаторів, дуже інтенсивна зміна виробничих процесів, інформації, монотонність праці, психоемоційні перенавантаження (напр. взаємовідносини “начальник - підлеглий”).

- *В повсякденній професійній діяльності практикуючого лікаря на його організм можуть впливати професійно шкідливі чинники різнонаправленої дії:*
- *фізичної природи:*
  - - мікрокліматичні умови,
  - - освітленість,
  - - шум,
  - - ультразвук,
  - - різні види електромагнітних випромінювань – ультрафіолетові, інфрачервоні, іонізуючі види.

- хімічної природи:
  - - ліки хімічного походження,
  - - дезінфекційні засоби,
  - - розчинники та ін.
- біологічної природи:
  - - мікроорганізми,
  - - ліки біологічного походження та ін.
- психологічної природи:
  - - висока ступінь відповідальності за наслідки своєї професійної діяльності,
  - - постійний контакт з пацієнтами, та ін.

На завершення слід особливо виділити, що положення Закону України “Про охорону праці”, нормативні акти чинного законодавства України з питань охорони праці регламентують зазначені питання в усіх галузях народного господарства незалежно від форм власності. На ґрунті цих положень розроблені та затверджені МОЗ України при погодженні з Головою державного комітету України по нагляду за Охороною праці, нормативні документи з питань ОП для медичної галузі.

Дякую за увагу!

